

Facem un călduros apel la Onoratele Instituțiuni culturale dobrogene, să ne dea concursul printr'un abonament.

CATEDRA

Revista CATEDRA No. 117—118, pe Martie și Aprilie a apărut cu un bogat, util și interesant cuprins, necesar școlilor și căminelor culturale pentru manifestările culturale, în special teatru: *Strășera nu e mândră, Ziua sădării pomilor, Strășerul spune numai adevărul, Vlăduțu Mamei și Doctorul și Astronomul*. Insemnăm iarăși frumoasele poezii închinată credinței strămoșești și străjeriei, apoi paginile destinate lecturii și căminului cultural. O plăcută impresie face armonizarea deplină dintre text și cele zece ilustrații ce o împodobesc.

„Catedra”, revistă unică în genul ei, merge fără șovăire, pe drumul croit acum 12 ani, răspândind ideile morale și preamărind virtuțile strămoșești, fiind un izvor nesecat de frumoase și utile învățături pentru școala românească.

•••

Biblioteca „CATEDRA” continuă îmbogățirea bibliotecilor școlare și ale căminurilor culturale cu broșuri potrivite și interesante.

No. 25—26, *Teatru pentru Căminele culturale* conține 12 piese teatrale distractive și instructive de mare folos școlarilor și tineretului. Piese sunt bine încheiate și ușor de reprezentat. Insemnăm piesa *Vlad Tepeș* foarte potrivită cu împrejurările sociale actuale, hazlia comece „*Ivan Turbincă*”, *La șezătoare*, cu glume și ghicitori, Piese umoristice „*Haplea Năzdrăvanul*”, „*Mătușa surdă*”, *Țăranul și coasa* ș. a. Foarte interesantă și educativă piesă *O faptă bună străjerească*, care e o aplicare a îndatoririlor străjerești și va fi utilizată, cu succes de staturile străjerești. Recomandăm stăruitor volumul știind cât e de slab repertoriul teatrului străjeresc și popular. 20 lei. Galați strada Cuza Vodă No. 45.

Domniei-Sale

D-lui _____

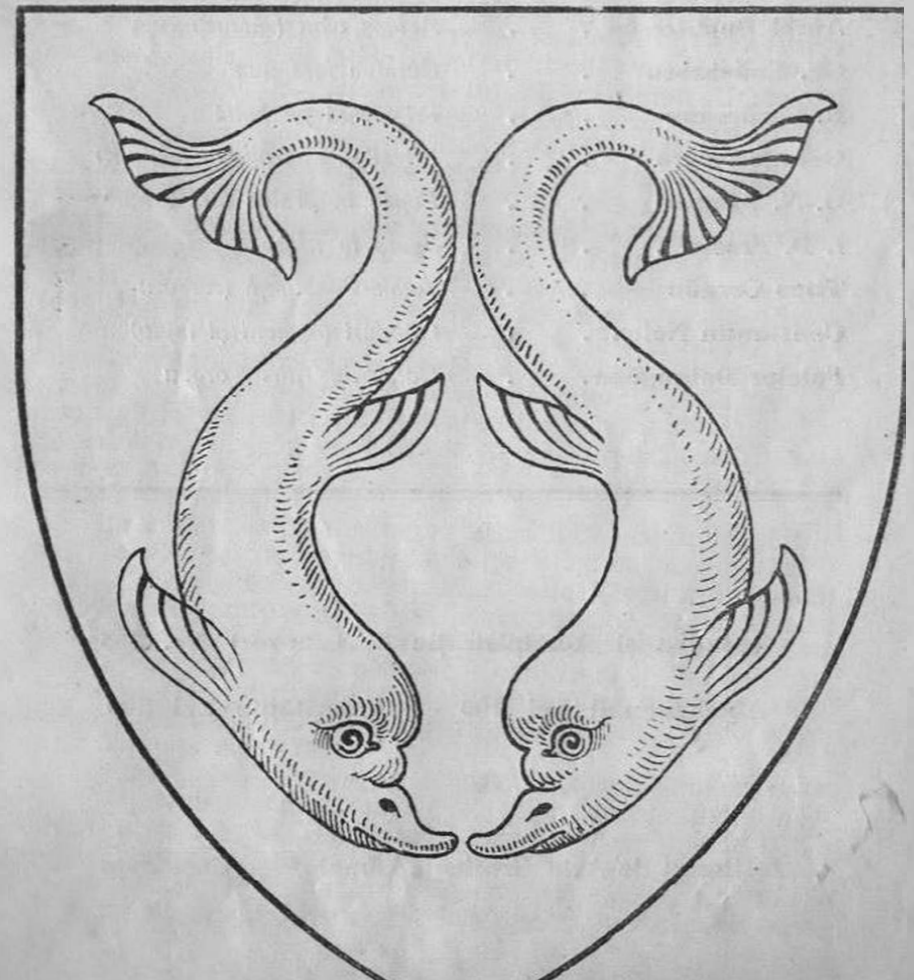
Str. _____ Com. _____

Județul Constanța

GANDURI DE LA MARE

Revistă Culturală Regională

Condusă de Titus Cergău

Cu ocazia invierii D-lui Nostru Isus Hristos, care a spus: „Pace Vouă“ prin dumnezeieștile-i cuvinte.

Urăm și noi tuturor colaboratorilor, susținătorilor și cetitorilor sănătate, bună pace și Hristos a înviat!

S U M A R U L:

Ioan Micu	<i>Silistra în evul de mijloc</i>
Ion Dumitrescu-Frasin	<i>O școală tătărească în Dobrogea</i>
Aurel Dumitrescu	<i>Acelaș cânt (versuri)</i>
Gh. Enăchescu	<i>Cetatea fără nume</i>
R. Secăreanu	<i>Primăvara pe baltă</i>
George Negru	<i>Privești dobrogene (versuri)</i>
D. N. Mincev	<i>Popas în „Valea fără iurnă“</i>
I. D. Frasin	<i>Seara la Mare</i>
Titus Cergău	<i>Tomis-Constanța (versuri)</i>
Constantin Neicu	<i>Gânduri (omneni și fapte)</i>
Folclor Dobrogean	<i>Culeș de Titus Cergău</i>

Redacția și Administrația — Lahovari No. 105

Abonamentul Lei 100 — Autoritățile Lei 500

Instituția de Arte Grafice „Albania“ — Constanța

Silistra în evul de mijloc

Invazia slavă,—ale cărei urme au fost găsite printre ruinele vechilor centre dobrogene, distruse fără trudă, deoarece acestea au pus o îndelungată rezistență,— venea la scurt timp după aceea a Avarilor care, trecând Dunărea, iau în stăpânire Silistra. Cetățile au rezistat, în parte, acestor năvăliri, datorită fortificațiilor noi, de care vorbește *Procopius* în *De aedificiis*, făcute de *Justinian*, ca o puternică zăgăzuire a turburei ape barbare. Aceste măsuri de reconstrucție, cum observă d. N. Iorga (*Anal. Dobr.*, N. 1) s'au întins mai ales pe cele două laturi ale Dunărei, cuprinzând Dobrogea din nou în această unitate geografică, etnografică și politică din care face parte în mod natural.

În contra Slavilor, care cumulau două atribute barbare, invazia și distrugerea, se înălțau ziduri noi. În contra lor împăratul *Mauricius* trimite sub comanda generalului *Prisau*, armatele care trec Dunărea chiar pe la Durostor, ca să-i atace în cîmpiile valahe, de unde se întorc biruitoare, pline de prăzi.

La sfîrșitul sec. VII, apare un alt năvălitor. Opera lui distructivă, e mai deplină. Conduși de *Asparuh*, *Bulgarii* vin să facă o simplă invazie în teritoriul român al Dobrogei: Bizantinii li se împotrivesc, înaintînd și ei, prin Dobrogea și pe mare, cu armată de uscat și cu flotă. *Bulgarii* stau ascunși prin bălți. Împăratul se îmbolnăvește și atunci — povestea leului bolnav cu măgarul repetîndu-se — *Bulgarii* găsesc momentul potrivit, mai cu seamă că starea maladivă a monarhului deconcertase oastea, să treacă Dunărea și să năvălească în împărăția romană. *Bulgarii*, venind pe jărmul drept, cuceresc Durostorul, apoi se îndreaptă spre Varna pe care, fără lupte, o iau în stăpînire. Ei nu se mai întorc în Bugeac, ci rămîn pe locurile cucerite. Așezarea lor e recunoscută de Bizantinii care, fiind în imposibilitatea de a reacționa, îi primesc ca *federați*, plătindu-le și un fel de soldă anuală din vistieria imperiului.

În timpul conflictelor ce au urmat între Bizantini și Bulgari, un nou val de hoarde năvălitoare vin să inspăimînte ținuturile dobrogene, așa de greu încercate: *Ungurii*. Țarul bulgar *Simeon*,— care voise să se împodobească în mentalitatea lui barbară cu titlul de *Caesar*, fără să izbutescă vreodată a intra în orașul lui Constantin — se retrage în Durostor, centrul său de operațiuni. A stat închis între zidurile cetății tot timpul cît a durat cutreerul maghiar. Totuși acești năvălitori n'au atacat cetatea.

După *Ungurii*, *Pecinegii*, o hoardă nu prea numeroasă. Ei se stătornicec în ostroavele din fața Durostorului. Căpetenia lor se prezintă împăratului bizantin, care îi oferă pămînt și amiciție.

Spre deosebire de Țarul *Simeon*, care voise să trateze dela egal la egal cu împăratul Bizanțului, fiul și nepotul a-

cestuia intră în clientela împăratului, a cărui coroană o vînduseră

Împăratul bizantin *Nicefor II Focas*, cu concursul lui *Sviatoslav*, prințul Rușilor Varegi, răusește să-i îndepărteze pe Bulgari și să le desființeze cele două state, în care se bifurcaseră.

Bulgarii cunt atacați de Varegi, care veniseră pe Dunăre în bărci făcute din trunchiuri de copac. Inspăimântați de statura lor înaltă și de bărbile lungi, ca odinioară Romanii de Cimbri și Teutoni, se închid în cetatea Durostorum. Cetatea însă cade, ca și ținuturile luate în stăpînire de Bulgari în mîna Varegilor.

Odată cu alungarea bulgarilor din Silistra, Bizantinii iau din nou în stăpînire tot ținutul dobrogean, pînă la gurile Dunării, care de altfel — după N. Iorga — au fost statornic pázite de flota imperială, în secole războinice.

Imperiul reorganizează acest ținut, din punct de vedere politic, militar și religios.

Silistra potrivit reorganizării sub raport religios, devine rezidență a Mitropolitului, iar din cauza situației sale geografice, pentru a putea stăpîni și țărmul stîng al Dunării, ajunge o adevărată capitală a întregului pămînt înconjurător.

Întrebarea care se pune este dacă, alături de organizația imperială, n'au fost și organizații preexistente ale populației aborigene, pe care să se fi sprijinit noile măsuri de cîrmuire.

Pe teritoriile situate între Silistra și Deltă, după mărturiile cronicarilor, existau asemenea organizații, care s'au păstrat, fără îndoială, dealungul secolelor, de vreme ce în sec. XI, împărații Comneni, venind în expediții contra Pecenegilor, găsesc stăpînitori independenți, cu teritorii ale căror granițe, di lipsă de informațiuni precise, nu se pot fixa. Astfel *Anna Comnena* amintește de un oarecare *Tatos* stăpînitor în Silistra și în regiunea ce ține pînă la Marea Neagră, în preajma gurilor Dunării, alți stăpînitori.

Despre naționalitatea acestui *Tatos* s'au emis numeroase păreri. D-l prof. N. Iorga îl consideră Român debarasat de terminația greacă apare ca un «Tatul». Același lucru cu privire la *Satza*, care n'ar fi altul decît *Sacea*, dela care a venit numele orașului *Isaccea*.

După d-l prof. M. Bănescu dela Universitatea din Cluj, numele *Tatos* (sau *Tatrys* sau *Halis*) poate fi și cuman, cu accent pe ultima silabă.

Istoricul bulgar *Mutafciev*, care a scris lucrarea «*Bulgares et Roumains dans l'histoire des pays danubiens*». (Sofia 1932), ține seama de faptul că textul *Annei Comnena* poate fi interpretat «*Tatos* și numitul *Chalis*», dar și «*Tatos*, numit și *Chalis*», fapt care îl îndeamnă la alte considerațiuni: *Halis* e nume mongol, prin urmare *Tatos* era un mongol. Scriitorul bizantin *Skylitzes* spune că *Tatos* era căpetenia Pecenegilor,

D-l prof. C. C. *Giurescu* crede că istoricul *Mutafciev* are

dreptate, deoarece acesta pune chestiunea în legătură cu colonizarea Pecenegilor în imperiul bizantin. Acestor Pecenegi, colonizați în imperiu, Bizantinii le-au dat misiunea să apere granițele.

Oricare ar fi originea lui, de reținut e faptul că Silistra îi era reședință.

Împăratul *Alexie Comnenul*, ca să închee seria de lupte dintre Bizantini și aceste populații danubiene cu cristalizări de state, ia hotărîrea să-i atace într'o ultimă și decisivă bătălie.

Ajunge cu armatele la Silistra, sparge zidurile cetății și intră în ea. Nu poate însă cuceri cetatea, deoarece inamicii săi îi rezistau din două cetăți inexpugnabile. Cetățile erau apărate de rudele lui *Tatos*, în vreme ce el trecuse Dunărea, ca să se întoarcă însoțit de ajutoare cumane. *Anna Comnena*, în «*Alexiada*» sa, poemă de inspirație antică, face cunoscute chiar sfaturile date de *Tatos* rudelor sale:

«Știu bine — le spune el — că Împăratul are de gînd să asedieze această cetate (Silistra). Dacă deci veți vedea că ocupă acest șes, voi grăbiți-vă spre gura de munte că e deasupra, ca una care este mai potrivită ca altele și faceți șanț acolo, ca să n'aibă îndemînare Împăratul de a asedia cetatea, ci să aibă grije și la spate, păzindu-se de pagube despre noi, iar voi, zi și noapte, trimițînd ostașii pe rînd contra lui, să nu vă dați» (VII 3)

Fiindu-l imposibil să cucerească cetățile silistrene, *Alexie Comnenul* se retrage și instalează tabere de luptă lângă un rîu din apropiere. Lîngă acest rîu se dă lupta cu Pecenegii. — „*Pacinații*” cum le spune *Anna Comnena*, — care luptă dinapoi a caselor, întocmai ca *Galii*, în care sunt familiile lor. *Comnenul* este învins, în această bătălie dela Silistra.

Acestea se întîmplă pe la sfîrșitul sec. VI. Deabia în sec. XII, cu sprijinul principilor din partea de apus a Rusiei, împăratul *Manuel Comnenul* — în urma unor lupte date dincolo de Dunăre, în *Teleorman* — izbutește să restabilească autoritatea bizantină în ținuturile dobrogene.

Silistra se bucură, în timpul aceluia așa de discutat imperiu în care Românii și *Bulgarii*, sub *frații Asan*, au fost alături, de o epocă mai liniștită. Vreme de două secole, Dobrogea nu prezintă nicio importanță pentru Țaratul asănesc. Intențiunile erau îndreptate spre aceea «cetate a Împăraților»: *Constantinopol*. Iată de ce Silistra, ca și Dobrogea, au parte de zile mai bune.

În sec. XIV, Silistra aparținea domnului român din stînga Dunării. Aparține mai întîi lui *Radu* — potrivit unui hrisov din 1379 — iar mai pe urmă lui *Mircea*, care în tratatul său cu Polonia întitula «*Terrarum Dobroticii Despotus et Tristri Dominus*».

Figura lui *Mircea*, domn al «celor două maluri ale Dunării pînă la Marea cea mare», planează stăpînitoare peste meleaguri dobrogene, strălucește în Silistra, ca domn al ei, iar umbra lui de viteaz se proiectează spre mare. Ioan Micu

La o școală făcărească din Dobrogea

Geambec hoguea era și învățător la școala confesională.

Un om mai mult bătrân, adus puțin de spate și cu picioarele încovoiate. Vorbea puțin și rar, mai mult din șiretenie, ca să creadă alții că meditează adânc. În fiecare toamnă, oamenii se strâneau și-l „tocmeau“ la școală, cu îndatorirea să-i dea pentru fiecare copil atâtea băniși de orz; dar cei din sat nu știau că Geambec hoguea mai făcea și o cerere la revizoratul școlar, care îi încredința postul de limba turcă și de unde mai primea salariul lunar ca învățător suplinitor plătit de stat.

La școala românească, urmau copiii numai câte o jumătate de zi: clasele mari de dimineață, cele mici după amiază; iar Geambec hoguea îi învăța pe tătăruși la cea confesională în timpul liber, adică pe cei mici de dimineață și pe cei mari după amiază.

Hoguea avea o metodă destul de activă după părerea lui.

În clasă, se afla o masă ce servea drept catedră și pe care se afla o farfurioară, în loc de scrumelniță. Geambec hoguea s'ășeza pe scaun, își răsucea țigara, trimitea vreun copil să-i aducă un tăciune de la sobă, o aprindea și pufăia tacticos, svârlind în sus cu măiestrie niște rotogoale de fum, pe care le urmăreau cu admirație zecile de ochi cruciși ai copiilor. În mână dreaptă, ținea o nuiă groasă, — perpeneicolar pe masă, ca s'o vadă toți.

Incepea lecția. Copiii mai mici erau dați pe seama celor mari să-i învețe alfabetul arab. O gălăgie de nu se mai auzea nimic. Hoguea sta neclintit la masa lui, pufăind liniștit. După câțva timp, chema la el câte un țânc ce venea cu ochii speriați.

— „Cetește!“

Copilul începea; dar se încurca în descifrarea caracterelor arabe și dascălul puneă nuiăua în funcțiune. Dacă vreunul nu știa mai deloc, îi spunea să se descâlțeze și Geambec hoguea îl bătea la tălpi de țipa copilul ca broasca în gura șarpelui. Ori că da la palmă, ori că bătea la tălpi, de câte ori croia

cu nuiăua, hoguea însoțea loviturile și cu strigătul: „Kiopec“ (câine). Atunci, în clasă nu se auzea decât: „Kiopec!“ pac! „Kiopec!“ pac!.

Lecțiile cu începătorii țineau astfel un an sau doi, după inteligența fiecăruia; până când copiii deprindeau caracterele arabe. Apoi, erau trecuți la Coran; dar nu toți odată, ci cu rândul, pe măsură ce hoguea credea de cuviință.

Cu prilejul acesta, se îndeplinește o adevărată ceremonie. Toată școala, băieți și fete, pornesc în rând, doi câte doi, spre casa celui ce trece pentru prima oară la cartea sfântă a lor. Pe drum, intonează în cor un cântec religios. Ajunși acolo, continuă puțin, apoi se așează jos, având în mijloc pe colegul sărbătorit. Unul dintre elevii mai mari recită o rugăciune. După terminarea ei, se scoală toți în picioare, iar părinții celui ce trece la Coran, aduc niște tăvi în care se află „bacșișul“: una este plină cu plăcinte mici numite „catlama“, destinate lui Geambec hoguea, altele cu floricele de porumb și gogoși de făină prăjite în ulei, numite „ulcum“, pentru băieți și fete.

În urmă, toți copiii pleacă spre școală în ordine, doi câte doi, cântând aceeași melodie ca și la venire și având în mijlocul lor pe cel sărbătorit care își duce coranul într'o batistă „cevré“. Ajunși la ușa școlii, se opresc și se așează în semicerc; iar hoguea, în mijlocul lor, recită o rugăciune, după care intră cu toții în clasă. Acolo, copiii se așează în bănci și hoguea la masa lui. Cel sărbătorit vine la dascăl, îi sărută mâna și-i dă batista „cevré“ în care a ținut înfășurată cartea, precum și ceva bani. După aceea, un băiat mai mare împarte tuturor școlărilor floricelele de porumb și gogoșile „ulcum“ care sunt înfulecate acolo pe loc, în timp ce hoguea îmbucă și el vârtos din plăcintele „catlama“.

Cu elevii înaintați cari au trecut la cartea sfântă, Geambec are altă metodă. Elevul cel mai bun cântă un verset, într'o melodie cu modulații triste și lungi. Ceilalți, după el. În același timp, unii se joacă pe sub bănci, ori sparg semințe de dovleac și aruncă pe jos cojile care se aștern într'un strat albicios.

Fetele stau în băncile din față, iar băieții în cele din fund. Printre ei, se afla și Timur, copilul lui Ciorabai, ajuns cu vremea în vârstă de școală.

Odată, Timur s'a aplecat jos, a venit în patru labe pe sub bănci până mai în față și a ciupit de picioare pe Medine,

o fată mai frumușică. Deodată, țipăt și sgomot între fete. I-au spus lui Geambec. Hogeia a luat pe Timur de urechi, l-a scos de sub bănci, a pus pe altul să-l ia în spălare și l-a bătut cu varga la spate. Văzând că țipă copilul prea tare, l-a dat afară din clasă și i-a poruncit să stea în genunchi într'un colț al sălii.

După câțva timp, iarăși țipete și sgomote printre fete. Alta, Cadrié, plângea. O ciupise Nail, feciorul lui Becbau. Hogeia l-a scos și pe acesta de sub bănci, i a dat o răfuială ca și lui Timur și l-a trimis în sală să-i țină tovarășie. Cu capul în deschizătura ușii, a țipat la amândoi:

— „Căinilor! Deacuma a-ți luat-o pe urmele lui Ciorabai și Becbau?“

N'a trecut mult și s'au auzit niște sgomote înfundate: sdup, sdup, sdup! Se mira și Geambec hogeia: ce să fie? Când a deschis ușa și a privit în sală, ce să vadă? Timur și Nail făceau niște tumbe ca la circ, cu mâinile la pământ, cu picioarele pe pereți și corpul în echilibru. Hogeia îi privea mirat, dar ei-și vedeau de treabă. Deodată, Geambec hogeia a țipat la ei și i-a apucat de urechi, dându-le ordin să se descâlce. S'auzea ritmic: „Kiopec!“ pac! „Kiopec!“ pac! l-a bătut la tălpi până când le-a văzut bășicate.

Timur și Nail au stat în urmă câteva zile acasă. Părinții le ungeau tălpile cu seu ca să se vindece. Nimeni însă n'a cerut socoteală lui Geambec hogeia, nici n'a reclamat undeva.

ION DUMITRESCU FRASIN

(Fragment dintr'un roman în manuscris.)

Acelaș cânt...

*Acelaș cânt de eri, de azi, de mâine,
Stârnește'n noi o coardă prea uzată.
Nici n'asteptăm să-și stingă agonia
Și căutăm cântarea necântată.*

*Din maldărul de note fumegânde
Un nou motiv vieața și-o înfiripă
Și din cenușa—avânturilor frânte
Așteaptă semn să fâlfâie o aripă.*

*Acelaș cânt pornit pe noi făgașe
Izbește 'n clapa unui sunet nou,
Hrănind în vasta orgă a naturii
Cerința ne'nteruptului ecou ...*

Aurel Dumitrescu

Cetatea fără nume

Este aproape inutil ca să mai repetăm că Dobrogea este un imens cimitir de cetăți și alte urme vechi de mii de ani, căci nicăeri poate pe o suprafață așa de mică nu se găsesc o mulțime de urme vechi ca cetăți, valuri de apărare, caste militare, urme de vicuse etc.

Dacă pe marginea Mării Negre coloniile grecești erau pe vremuri singurele cetăți de apărare ale comerțului ce-l făceau pe aceste locuri, odată cu ocuparea Schithiei Minore Dobrogea, de către Romani, ca locuri de apărare și baze pentru atac, cetățile de pe malul bătrânului Danubiu se refac și se înmulțesc; iar ca legătură între malul Mării Negre și Danubiu se formează căi noi de comunicație, unele din spre Sud spre Nord, iar altele dinspre Vest spre Est.

La intersecția marilor drumuri, ca noduri de comunicație se găseau alte cetăți în interiorul Dobrogei. Ele aveau probabil rolul de halte de staționare a trupelor, și aprovizionare, centre interioare puternice de unde probabil se dirijia marea masă militară pentru pararea vreunui atac într'un punct din marginea provinciei de către inamicul veșnic năvălitor. Dacă privim harta Schithia Minor, întocmită de răposatul și neuitatul Vasile Pârvan, ne putem da seama că un rol oarecare a avut din p. d. v. susținut mai sus și cetatea fără nume, Cetatea dela Cavaclar. Ea este situată Sud de Tomis 56 km. depărtare, Est de Tropaeum Trajani 30 km. și Vest de Calatis 50 km. și la 35 km. depărtare de centrul Valului de apărare dela Dunăre la Mare (*Axiopolis-Tomis*). E așezată la intersecția a două drumuri principale 1. drumul ce venea dela Durostoru prin Tropaeum Trajani—Cetatea Cavaclar spre Calatis și cel 2. ce venea dinspre Dijonopolis-Abritus — Cetatea Cavaclar spre Tomis.

Și astăzi aceleași drumuri au rămas neschimbate de timpuri și firea oamenilor, locuitorii de azi, ca și cei de ieri, servindu-se de aceleași artere de comunicație.

Deși situată în plină stepă, stratul de apă este numai la 4 m. adâncime și din abundență. Așezată în mod natural pe un bot de deal, astfel că trei din laturile sale sunt mărginite de râpi adânci, și numai spre Miază Noapte se întinde un platou nemărginit accesibil unei vederi întinse.

Această cetate are o suprafață de 35 ha. (Adamclisi nu are decât 13 ha.), cu trei porți și cu 56 castele sau turnuri

de apărare al căror diametru, la cele mai mari este până la 13 m., ea mai având încă un șanț înconjurător. După unii vizitatori ai ei poate fi considerată ca cea mai mare cetate din această regiune, ținându-se seama de suprafața ei.

Cetatea n'a atras pe nimeni din pușinii și marii arheologi ai noștri, întrucât numărul cetăților încă neidentificate este mare în Dobrogea.

O cunoaște însă d. Profesor R. Vulpe, care în copilăria sa își petrecea vacanțele de multe ori prin jocuri și discuții în jurul acestei cetăți, cu tovarășii lui de adolescență. Dela un profesor al meu de istorie, d. N. Velichi din Galați, ce din curiozitate venind pe acolo, am reținut că ar fi o cetate mai nouă Bizantină. D-sa bazându-se pe faptul că deși zidurile sunt făcute din piatră cioplită, totuși mortarul ce leagă pietrele în zid. este din argilă și nu din var așa cum lucrau Romanii cetățile lor.

Datorită acestui fapt i-a venit și nenorocirea mult mai repede în comparație cu alte cetăți zidite cu mortar de var, și care stau încă mărețe în ruinele lor: căci legătura fiind slabă între pietre, ea a fost aproape risipită de pe fața pământului, nu atât în timpurile vechi cât în timpurile noastre.

Bătrânii tătari, care au fondat sate prin aceste locuri mi-au povestit că la venirea lor, după războiul Crimeii, cetatea avea zidurile încă înalte, de 5-8 m. și că din pietrele zidurilor s'au zidit toate casele a câtorva sate ca: Beșaul, Cavaclar, Merdinvenli-Punar, Sofular și chiar Cobadin. Nu mai vorbim căci chiar toate edificiile importante actuale din sate ca: biserici, școli, spitale, etc. sau construit și se construiesc încă din piatra luată din zidurile acestei cetăți, scormonindu-se chiar la temeliiile ei, Ceeace este de mirat, este faptul că în interiorul ei, cetatea se pare că n'are construcții, de oarece, mai ales în jumătatea părții de Nord, călcăm pe blocuri de piatră plate (lespezi) în aceeași stare de fixare naturală, făcând parte din însăși solul de suprafață. Numai în partea de sud și în jurul turnurilor principale de pe lângă porți se află îngrămădiri mai înalte de pământ mestecate cu piatră, încolo nimic. Deși în jurul ei se află rămășițele a câtorva vicuse, cel mai principal la 2 km. Sud de Cetate unde am găsit și încă se găsesc monezi romane și bizantine; totuși în cetate nu s'a găsit nici o monedă, nici o piatră de ornament sau cu inscripție, ci numai cioburi de oale fără nici-o însemnatate.

Dar despre acest lucru numai cei în drept se pot pronunța și numai pe baza săpăturilor și descoperirilor ce ar urma.

Poate că norocul va favoriza și această cetate, să i se găsească rostul ce l-a avut în trecut, și chiar numele ei; până atunci ea rămâne pentru toți cetatea fără nume.

Gh. Enăchescu

Primăvară pe baltă.

— Gata?

— Gata, Moș Ivan.

Smulsă dela mal de impulsul dat de ghionder, duba pornește — sprintenă — să taie apa tuciuire, încremenită, a bălții. Liniște. Nici o adiere de vânt. Pe toată întinderea bălții se ridică din apă fum subțire, urcând legănatspre cer, ca din cățui ascunse sub undă. Stele întârziate aruncă sclipiri pale în oglinda fumurie. Trena de valuri mici, dese, a dubei, le multiplică imaginea tremurătoare. Din adâncuri vine miros greu de ape stătute și putreziciuni.

Un cocostârc — grăbit să-și revadă cuibul din deltă — plecat mai devreme din bălțile Nilului sau Indiei, pășește rar prin apa rece, caută ceva cu cioc iscoditor, nu găsește nimic, se oprește mirat, meditează câteva clipe într'un picior. Filosof cum este, nu se lasă impresionat de zădărnicia investigațiilor și fără grabă, pășește mai departe.

Urmărind pe acest filosof al bălții, n'am luat seama când ne-am apropiat de stufăriș. Trestii uscate poartă în vârf cochete moșuri, ca sculițe strengărește date pe ochi.

Toată zarea e o pădure de trestii uscate. În decorul acesta de aur bolnav, papura cu tulpini verzi, grupate mănunchi, arată lupta dintre iarnă și primăvară. Peste câteva zile numai, baltă va fi toată verde, ici colo doar cu pete ruginii, amintind un anotimp mort.

O potecă tăiată în stufăriș — șarpe negru — deschide cale spre inima bălții și duba se avântă pe ea.

Undeva, pe mare, a răsărit soarele. Aici nu se vede nimic din feeria răsăritului. Il anunță numai lumina puternică și cerul brusc îmbujorat ca o față surprinsă în intimitate de ochi indiscreți. Apa neagră e străvezie. Din mălul fin, urcă să spargă luciul apei tulpini rotunde de culoarea bastoanelor lustruite de vreme, — lujerii nuferilor care vor înflori — pete albe pe ape bolnave, negre. O întreagă vegetație în devenire își trage seva din putreziciunile adâncului, grăbind spre aer și soare. O știucă încremenită între două ape, svâcnește — săgeată slobozită din arc — câte o pradă ascunsă undeva la rădăcina stuhului și descoperită de ochi iscoditori.

Fundul forfotește de mișcarea vietăților care nu și-au părăsit încă adăpostul de iarnă. Așa cum se încrețește ușor, făcând loc la câte o bulă de aer care se sparge la suprafața apei, fundul bălții pare lava în mișcare a unui vulcan în miniatură.

Foșnetul ghionderului tras pe apă și clipocitul valurilor, stârnesc toate vietățile. O rață sălbatică fâlfâie greoi din aripi, sburând la suprafața apei; un rățoi—multicolor ca un păun—eșit din stuh, speriat, nu știe ce să facă la apropierea noastră; sboară, însfârșit, măcăind.

O pasăre mică, un fel de ciocârlan — trece în sbor frânt de codobatură, ciripind. Un ciripit ciudat, metalic, asemeni plânsului firelor de telegraf lovite cu pietre.

E cald acum. Din adânc, din ce în ce mai puternice, vin mirosuri grele. Din stuh, ici colo gădilă nările miros plăcut de ismă. Aproape de plav, unde apa se limpezește, odihnind odihnind pe fund de nisip, greoaie, cu mișcări de somnambul, o broască își desmorțește încheeturile. Cu ochii cârpiți, murdară, rătăcește de colo colo pe fund, ca un copil la primii pași.

Ușor, duba s'a așezat pe patul de nisip al plavului. Cobor. Moș Ivan se duce mai departe să inspecteze anume coțețe în care — fără știrea agentului din oraș — se sbat crapi burtoși, caracude negre, știuci și tot felul de pești din care la prânz vom face un borș cum nu se mai află.

Iată-l pornit. Se leagănă ritmic în mânăuirea ghionderului, intră în stuh. Îi văd numai căciula uriașă, numai vârful ghionderului și în urmă nimic.

Roman Secăreanu

PRIVELIȘTI DOBROGENE

*Răsar umbrele antice, ca amintirea îngropată în tinerețe,
Purtând măreția'n altare ca mitul ce a rămas nedeslegat.
O! de ar avea glas toate ruinele și dacă timpul n'ar fi ancorat
Adevărul în final—priveliștile ar fi mult mai mărețe!..*

*Priveliștilor de odinioară, doar chemările le-au mai rămas acum
Ca să ne scoborim gândurile pe treptele anilor pân'la lumină.
La fiecare răspântie ne oprim—ca să coborâm cu altă limuzină
Iar, uneori, depărtarea anilor se re'ntoarce biruiți la acelaș
drum!*

*Nici Histria, nici valul, nici orientalele legende'n viețuire
Nu-și înfrățesc trecutul sub bolta presărată cu psalmii de pustiu
Doar cântul Ovidian—la țarm, lângă apus și destinat sicriu
Străbate priveliștea Pontică cu arpegii de stepă înfrății în fire!*

George Negru

Popas în „Valea fără iarnă“.

Intr'o după amiază insorită, părăsim Balcicul în drum spre Ecrene — localitate cunoscută lângă granița româno-bulgară

Șoseaua se întinde aproape paralel cu ținutul mării. Văile Balcicului aleargă spre noi și mireasmă de vegetație fragedă ne lovește în față. Drumul sta cuibărit între dealuri împădurite. Coasta de Argint rămâne la stânga, ascunsă de privirea noastră. Nu scoatem nici o vorbă, pentru a nu tulbura splendoarea momentului, ci savurăm lumina și peisagiile cu pofta unor oameni liberei de foame. Primăvara împletise pe firmamentul cerului și la orizont o plată aproape transparentă, având culoarea între cenușiu și albastru. După câțiva kilometri ieșim la șoseaua principală. De ambele părți câmpie nemărginită, cu ogoare abia inverzite, ce împrăspătau aerul și bucurau ochiul drumetului.

Autobuzul, ca o insectă enormă bărnăia fără odihnă tulburând tăcerea. Gândul ni e mai iute, decât mijlocul nostru de locomoțiune. Am dori să vedem Ecrene chiar înainte de a sosi acolo! Dar curiozitatea noastră se mărește știind că vom zăbovi și poposi la valea Batovei, despre care auzisem atâtea minunății. Mașina stopează.

— Am sosit! — spune șoferul cu indiferența omului, ce nu așteaptă să vadă ceva nou. El se duse încolo să controleze, dacă drumul permite a continua spre Ecrene, șoseaua fiind destul de accidentată. Am coborât și noi...

Numai câțiva pași și în fața noastră apăru într'o înfățișare măreată, valea Batovei — Valea fără iarnă — cum a fost numită! Urcați pe culmea dealului înalt, sorbeam cu priviri extaziate priveliștea grandioasă. La dreapta, drumul prezenta într'adevăr pericol pentru autobuzul nostru: scobora perpendicular, ca un zid.

Renunțăm la Ecrene cu mâhnire, pe care o dăm repede uitării. Și vinovată pentru aceasta era valea Batovei — un colț de rai al Dobrogei.

În față, colinele se țin lanț. La stânga șerpuia o șuviță albă, ce părea a fi de mătase — era șoseaua Varnei.

O tăcere tainică și vecinică domnește aci. Valea este împânzită în lung și în lat de drumuri de țară și poteci — păreau vinele încordate a unei uriașe mâini omenești.

În mine stăpâna încă dorința să văd Ecrene. Dar cele două verigi de dealuri paralele, cari închideau valea coborând spre mare se înfățișau ca un zid de cetate seculară, se uneau într'un întreg, nelăsând privirea să pătrundă. Ecrene dormea ascuns după ele.

Bătrânul Ziras — apa Batovei — curgea jos ca un firicel

argintiu buclat, in care razele soarelui jucau și se frângeau. Batova șerpuia molcom, pierzându-se in direcția Coastei de Argint. Satele sunt răspândite, iar căsuțele par niște jucării de copii. Privirile noastre se fixau cu nesaț in panorame splendide; ochii sorbeau ne-săturați intinderea albastră și purpuriul proaspăt al pădurilor și câmpiilor. Jos, sub noi, se pitula timid sătucul Teche. Lângă acesta zărim vestitul mausoleu legendar Aziazală.

Cu toate că suntem in primele zile ale lui Faur, natura simte cu noi fiorul primilor pași ai primăverii, Dealțel, climatul dulce a văii Batova este nedesmințit in decursul veacurilor, ceea ce a făcut să ia și numele de «Valea fără iarnă».

Fără să vreau, gândul meu sboară către oamenii din acest ținut blagoslovit de Dumnezeu: oare tot așa de minunată să fie și viața lor?

Aș vrea să nu mă despart de aceste locuri. In Dobrogea nu știu dacă există un colț mai frumos decât acesta!.. In sufletul meu parcă impinge o dorință: să cobor colo și ca un copil mic să alerg in fața vântului pe ogoarele reinverzite.

Atotputernicul, prin valea Batovei, și-a arătat cu prisosință nu numai generozitatea, dar și nețărmurita sa iubire față de oameni.

De-aș fi poet, ași cânta in versuri de aur, valea pitorească a Batovei

Spre Etrene, înălțimile se voalau intr'o pânză de ceață, Incet, pe nesimțite, se ascund și dispar din privire Tăcerea parcă se face mai adâncă, satele și căsuțele mai mici, potecile se 'ntunecă.

Dar claxonul autobuzului mă trezește din reverie. Sunetele stridente se răspândeau ca țipetele unei fiare rănite. Asta mă sperie. Mă uit in jur. Nimic. Rămasesem singur. Alerg spre mașină, ștergându-mi două lacrimi — izvorâte de extaz!..

Soarele fugea spre apus pentru odihnă. Arunc încă o privire și întâlnesc ultimele raze refrante de apa bătrânului Zicas.

Autobuzul zbârâne din nou. Pornim inapoi, prin Bazargiu, spre Constanța...

D. N. Mincev

SEARA LA MARE

E-atâta pace peste ape
Și-atâta liniște pe maluri
Incât, ușor de tot, pe-aproape
Abia s'aude s'von de valuri.

Pleșuve, stâncile 'nșirate
Dealungul fărurilor mării
Visează par'că nemișcate.
Ca niște sfînși, în pacea serii.

Din unde, naște și se sue
Spre cer, a nopților făcile,
Svârlind pe ape-o cărătue
De jar pe'ntinderea pustie.

In fundul apei, se zărește
Cununa cerului de stele
Și, ca prin farmec se'mpletește
Cu toate dorurile mele.

I. D. Frasin

Tomis-Constanța.

A fost cândva, pe vremuri o mica așezare
Unde fărml de tină intra adânc in Mare,
Și unde, într'o legendă, scria 'n mitologie,
C'a fost ucis un frate de o soră 'n pribegie.

Aci fusese 'n timpuri orașul tomitan
Și exilat într'nsul mai fuse un Roman,
Un mare bard al lirei, un visător poet,
Care a cântat iubirea cu lacrimi și regret.

Ei, chiar sfârșitul vieții aicea și-l petrece,
In Tomisul sălbatic cu climă rea și rece,
Unde mâncase vinul in bulgări mari de ghiață
Și unde ades poetul se sătura de viață...

Dar, după versuri triste, nefericitul bard
Trimis de un capriciu al crudului hazard,
Iși scrisse epitaful și moare 'n loc sălbatec;
Iar Tomisul rămâne pustiu și singuratec.

Trec veacurile 'n fugă, trec împărași cu rândul.
Claudiu desființează regatul Trac, ca gândul.
Traian la Tropaeum ridică monument,
Și Adrian se plimbă la Tomis un moment.

Din Pontul Euxinus soseau cirezi de vite,
Piei, ceară de albine, averi nepomenite;
Și 'ntre ponticele orașe, Tomis era mai mare,
Făcând negoț cu mărfuri pe Dunăre și Mare.

Dar epoca măreață de bogății avute,
Se duce peste veacuri, devin averi pierdute...
In colbul năvălirii ce pustiesc pământul
Și praful din copite îl risipise vântul...

Se pierde cu trecutul al năvălirii val
Și Tomisul rămâne ruine tot pe mal,
Iar după lustinienii Bizanțului mareș,
Constanța-tomitană rămâne fără preș.

Vin apoi Genovezii pe urmele romane,
Făcând comerț cu lumea pe ape tomitane;

R. P. R.

Kapitanca Constanța

*Și Mircea Voevodul rămâne domnitor,
Pe tot ținutul mării cu portul promontor.*

*Dar, vitregia soartei aduce un Ilderim,
Care transformă Tomis în negru ținut;
Iar Mohamed, în urmă, dă rămă urme sfinte,
Distruge așezarea romanelor morminte.*

*Astfel că 'ntreg ținutul din ape, zis Dobrogea,
Unde pe la chindie s'auzea cântând hoșea,
Era un „dute-vino” de turme mocănești,
Prin satele de stepă cu case tătărești...*

*Și 'n vreme ce tătarii fumau să treacă anii,
In locul lor s'așează stăpâni aici mocanii.
Și dintr'un sat de-acelea cu aspect ca din Cârâm,
Ciobanii fac la stâne și pun câte un salcâm.*

*In locul semilunei, peste ținutul mării,
Românii 'nalță crucea spre bucuria țării,
Iar fostul Tomis, care, era 'ntre timp turcesc,
Reînviază iarăș sub graiul românesc.*

*Ea este azi Constanța pe urme tomitane,
In care nu se vede c'au fost cândva turbane.
Ea este Perla Mării, în răsăritul țării,
Acolo unde ochiul se pierde 'n largul zării*

*Și unde noaptea, luna, mângâie valu 'n zare,
Acolo unde geniul din bronz privește 'n mare
Și unde o regină, a versurilor scrise,
Domnește cu privirea spre albele abise...*

*Aici, la malul mării pe plăji de argint mărunț,
Unde domnea odată un voevod cărunț,
Domnește un Rege falnic, un domnitor vestit,
Stăpân pe toată Dacia din Criș la răsărit.*

*Aici se vede 'n soare, peste milenii apuse,
O metropolă scumpă, din vremuri ce se duse,
Iar din cenușa veche a urmelor romane,
Constanța prosperează pe urme tomitane.*

Titus Cergău

Gânduri...

Să ne amintim de oameni și faptele lor

Sunt aproape 3 ani de când a trecut în lumea veșniciei acel ce a fost un pion al culturii românești, în ținutul Dobrogei, acel român cu suflet de adevărat apostol, distins profesor cu calități de educator, de îndrumător, Naționalist-democrat, apărător și sprijinitor al drepturilor tuturor, acel ce a fost Virgil Andronescu, fost primar al Municipiului Constanța, vreme îndelungată.

A venit în Constanța, cu tot elanul, cu tot avântul profesorului dornic să dascălească, un pământ sănătos românesc, frământat în decursul timpului de suferințe, a venit pe aceste meleaguri romane să înflorească, să civilizeze, să răspândească cultura din sufletul lui mărinos, cult și adânc înțelegător.

Numai cine cunoaște Constanța, dinainte, poate să-și dea seama de progresul civilizată ce-a luat, grație unor activități vrednice de toată lauda, a muncii desfășurată în tihnă, fără surle și trâmbițe, a unor oameni de inimă, așa cum a fost și Virgil Andronescu.

De el se leagă cele mai frumoase opere edilitare din orașul nostru. Ca învățător, îmi permit, să amintesc, deia început, că preocupările de prim ordin ale distinsului dispărut, după Ion Bănescu, a fost: biserica și școala.

Mărețele palate de școli: 5 b., 5 f., 7 b. cu 7 f. 8 b. cu 8 f., 6 b. cu 6 f. sunt cele mai mari înfăptuiri din punct de vedere — cultural din timpul cât a gospodărit orașul.

Odată cu înființarea cartierelor, începând cu cel românesc, de care este legat tot sufletul lui, a clădit și monumentală biserică „Sf. Gheorghe”.

Preotul și învățătorul i-a fost prieten, i-a ajutat, i-a susținut și apreciat. Și-a dat perfect de bine seama de rolul lor ca factori de ridicare a orașului din punct de vedere cultural.

Vrednic de amintit este și gestul pe care l-a făcut venind în ajutorul tuturor învățătorilor din oraș, cu o indemnizație lunară, din partea primăriei, ținând seamă de viața scumpă mai cu seamă în vremurile grele, după război, după bejenie, când multe lipsuri trebuiau completate la fiecare școală și în gospodăria fiecărui învățător.

Blândețea, bunavoință și dragostea cu care a îmbrățișat pe cetățeni i-a scos în relief calități nu numai de profesor, de educator, ci și de adevărat părinte al municipiului.

Funcționarul i-a fost un prețuit colaborator în muncă pentru ridicarea orașului.

Pe muncitor și meseriașul român i-a stimulat și încurajat în munca lor trudnică, dar de mare folos societății.

În Virgil Andronescu, fiecare simțea o mână caldă pornită dintr-o inimă sinceră dornică de muncă, de realizări, de progres.

Negustorul în el a găsit un susținător al comerțului românesc. Nu era pentru el o mai mare mândrie ca atunci când semna o autorizație prin care da dreptul negustorului român, să deschidă un magazin, un atelier, după cum nu era pentru el o mai mare mulțumire sufletească ca atunci când elibera autorizațiunii cetățenilor români să-și construiască căminuri în acest oraș.

Ca fiu al Constanței, nu pot să trec fără să amintesc că Virgil Andronescu, a fost primarul care în locul pădurei de oțetari ce se întindea dela B-dul Regina Maria până la Ghiol, în locul mahalalei Țigănești ce cuprindea partea din oraș dintre B-dul Domnița Ileana și Mare spre băile „Trei Papuci” prin parcelări și împroprietări de locuri a dat posibilitate funcționarilor, meseriașilor, ofițerilor, muncitorilor români să-și construiască imobile, luând astfel ființă cele mai frumoase cartiere: Românesc, Tăbăcăria și Coiciu.

Așa s'a mărit orașul, așa s'a înfrumusețat și s'a dezvoltat din punct de vedere cultural, comercial și industrial.

Se cuvine, dar, să ne aducem aminte de toți acei ce numai viețuiesc, și care au contribuit cu tot sufletul pentru dezvoltarea orașului Constanța, portul scump al României Mari la Marea Neagră.

Și ca prinos de recunoștință și exemplul viu de muncă și fapte generației tinere ce urmează, se cuvine ca instituțiile publice și populația orașului, să contribuie, să ridice un monument sau bust în mijlocul cartierului românesc, în fața bisericii „Sf. Gheorghe” în cartierul și orașul al cărui suflet trăește: *profesorul Virgil Andronescu.*

Constantin N. Neicu

Invățător, Șc. No. 5 b. Constanța

Folclor dobrogean
din com. Sibioara

Cântec de dor

Sus e lună, jos e noru,
De parte-i mândra cu doru.
De parte-i mândra departe,
Că de ea nu mai am parte.
Și de dansa mă desparte
Două vămuri și un deal mare
De nu-l poți trece călare.
Dar nu-i vina calului

Nici a potcovarului
Și nici vina mândrii mele
C'a pus casa 'ntr-o vâlcele;
Și-i de vină Neamțu rău,
C'a pornit războiul greu
Bată-l focu de dușman,
Că n'am văzut mândra de un an.

ORAȚIE DE NUNTĂ

Ascultați Dvs., cinstiți meseri, cinstiți nuni mari, cinstiți socrii mari, se roagă fiica dumneavoastră, puținele cu-

vinte de rugăminte, să iertați și să binecuvântați cum au binecuvântat cei doisprezece patriarhi, care le-a înflorit cununile în capul lor; Căci iertarea părinților întărește casa fiilor și blestemul părinților risipește casa fiilor. Dela Nunu mare un bacșiș mare, dela cinstita mireasă o batistă prea frumoasă și un pahar cu vin dela Cristos, Amin.

De sub ocupația din 1917

<i>Foaie verde mărăcine</i>	<i>Cu bulgarul șarlatanul</i>
<i>Mai bine de un an de zile</i>	<i>Și cu hoju! de germanul,</i>
<i>Viață amară ce-am trăit,</i>	<i>Ne-au mâncat, ne-au înșelat</i>
<i>Multe zile am chinuit.</i>	<i>Dar acum li s'a'nfundat:</i>

Colindu cucurigu

Un colind ce se întâlnește în satul Istria — cucurigu Se cântă în noaptea de Sfântul Vasile, cu o oră, două înainte de revărsatul zorilor. La acest colind ian parte numai copii până'n șapte ani. Colindul nu are alte cuvinte, de cât cucurigu. - cucurigu.

Tradiția acestui colind este următoarea: Atunci când s'a dat poruncă de Irod să se omoare toți copiii de 2 ani și mai mici, se spune că o mamă a reușit să-și scape copilul, tăind în locul lui, un cocoș.

Cn sângele dela cocoșul tăiat, a stropit ușa casei.

Venind solii lui Irod, pentru a executa porunca împărătească, mama a reușit să-i deruteze, spunând că au fost înaintea lor alți soldați ai Împăratului și i-au tăiat copilul, arătându-le sângele pe ușă.

Sătenii istrieni, păstrează obiceiul, în jurul tradiției aceștia, ca la 20 Ianuarie, să prăznuiască această zi, în sănătatea copiilor, prin tăierea cocoșilor, cu al căror sânge stropesc porțile.

Culeasă de Corneliu Marinescu
Auzită dela moș Jeciu Martin, dela Istria

COLIND

La un trăpușor de grajd
Stă murgul legat
Dară cine l'a legat?
Fânică al nosiru îl hrănește
Din casă el îmi ieșiră
Și puțin fân îi dă'n gură
Și-i grăește omeneste:
—„Las' Murgule că te'ngraș
Ș'am să te vând la oraș,
Și-am să ie dau pe bumbac
Nuntă cu nuntaș să fac.
Nuntă mare cu nuntaș
Și cu toți cu trepădaș.

—„Stăpâne azi mi-aduc aminte
Dela Bobotează când ne dați la vite
Când toți caii îi pregătiți
Și de ghiafă-i potcoviți
Vai, atunci n'ai zărit
Un cal trist neadormit
Tare jalnic priponit
Cu priponul de argint?
—„Chiar de l-am văzut
Nu l-am cunoscut
Dar dacă ești tu,
Nu te mai vând, nu!